

A photograph of a cemetery path lined with large trees and tombstones, leading towards a distant cross. The path is paved and flanked by numerous gravestones of various shapes and sizes. Tall, leafy trees line both sides of the path, creating a canopy effect. Sunlight filters through the leaves, casting long shadows on the ground. In the distance, a large cross on a pedestal is visible, marking the end of the path. The overall atmosphere is peaceful and serene.

Hof & Tuin
het kerkhof

W

Het
we
beid
"ke
ingr
sym
eike
van
19d
drie
Naa
ook
stro
trou
Tere
wed
van
tege
dier

WOORD VOORAF

Het thema van de Open Monumentendagen 2002 is symboliek. In Brugge verbinden we daar het thema “tuinen” aan. Nergens duidelijker dan op de begraafplaatsen gaan beide thema’s samen, ook al denken we bij “hof” misschien niet meteen aan “kerkhof”. Kerkhoven vertellen veel over tijdsgeest, over maatschappij, over ingrijpende feiten in de geschiedenis zoals epidemieën, oorlogen. Bovendien zijn er symbolen in tal van vormen terug te vinden. Zo verwijst het vaak terugkomende eikenblad naar kracht en eeuwig leven. De centrale begraafplaats van Brugge is één van de oudste begraafplaatsen in Vlaanderen. Het oudste deel heeft een typische 19de-eeuwse aanleg. De totale begraafplaats zoals we die nu kennen, is ontstaan in drie fasen die elk een beeld geven van de maatschappij ten tijde van de aanleg ervan. Naast de monumentale, historische grafmonumenten, vinden we op de begraafplaats ook recente ingrepen terug. Een eerste en later een tweede columbarium met strooiweide kwamen er omwille van het stijgend aantal crematies. Ook daar is trouwens een bijzondere plaats weggelegd voor de symboliek rond leven en dood. Terecht hecht het stadsbestuur aandacht aan het funerair erfgoed. Het principe van wedergebruik van oude grafmonumenten met restauratiepremies en de afschaffing van de “altijddurende grafconcessies” gaan verloedering op de begraafplaatsen tegen. Zo toont het stadsbestuur haar respect aan alle nabestaanden die hun dierbare afgestorvenen in een serene en goed onderhouden tuin kunnen begroeten.

Patrick Moenaert, Burgemeester Stad Brugge

BEGRAAFPLAATS STEENBRUGGE

Net buiten de Brugse binnenstad, aan de Kleine Kerkhofstraat / Kerkhofblommenstraat, ligt de fraaie Brugse centrale begraafplaats. De correcte benaming luidt 'Begraafplaats Steenbrugge'. De Brugse begraafplaats is ongeveer 12 hectare groot. Er liggen bijna 125.000 mensen begraven ...

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

De Begraafplaats Steenbrugge is samen met de Gentse Westerbegraafplaats een van de oudste begraafplaatsen in Vlaanderen. Zij werd aangelegd na het edict van keizer Jozef II in 1784 (en definitief ingevoerd met het decreet van Napoleon in 1804). Omwille van de openbare gezondheid en hygiëne was het voortaan verboden om nog langer te begraven in en rond kerken. In de Brugse binnenstad herinneren de straatnamen Sint-Salvatorskerkhof en O.-L.-Vrouwekerkhof-Zuid hier nog aan. Eeuwen lang lieten de meeste rijken en mensen van aanzien zich begraven in de kerken. Armen werden begraven op de kerkhoven errond.

Voor de aanleg van een begraafplaats kocht het stadsbestuur op het einde van de 18de eeuw grond aan van het toenmalige Sint-Trudoklooster in Assebroek. De Bruggelingen waren echter gehecht aan de traditie. Er werd smalend gesproken over begraven worden op het 'Rapestik' of het 'Rapenstuk', een verwijzing naar de oude benaming van dit stuk land ten oosten van de waterloop Sint-Trudoledeken.

AANLEG EN GROEI

In het begin van de 19de eeuw strekte de begraafplaats zich uit vanaf het poortgebouw aan weerszijden van de centrale dreef (toen nog met een kapel en woning voor de kapelaan en de grafmaker) tot aan het grote calvariekruis in de centrale as vanaf de inkompoort. Dit kruis was opgetrokken naar een ontwerp van stadsarchitect Jean-Brunon Rudd (1792-1870). Gegoede families kochten grond langs de centrale dreef. Ze bouwden grafkelders en fraaie gedenktekens met een vergunning voor 25 jaar of voor de eeuwigheid. In de stadsgrond daarachter kwamen de graven voor de armen. Deze graven werden al na vijf jaar ontruimd.

Het hele terrein was ingedeeld volgens een strak geometrisch patroon: het pad van de ingang naar de calvarie vormt daarin de centrale as. De afsluitingsmuur versterkt het typische omsloten karakter van het kerkhof. Een plattegrond (rechts aan het begin van de hoofddreef) maakt duidelijk dat de Brugse begraafplaats tussen 1841 en 1919 driemaal werd uitgebreid.

FLORALE SYMBOLEN

BLOEM Op vele graven komen gestileerde bloemen voor. De bloem symboliseert de ziel. Zoals de bloem haar hart opent voor het zonlicht, zo opent de mens zijn ziel voor God.

EIK Symboliseert kracht en roem.

EIKENBLAD Symbool van kracht en eeuwig leven, onsterfelijkheid en duurzaamheid.

EIKENKRANS In de Oudheid werd aan overwinnaars een lauwerkrans van eikenbladeren geschonken ten teken van onvergankelijke roem.

HULST Zegen over de dood.

Eerste uitbreiding (1841)

Deze expansie in oostelijke richting achter de calvarie voorzag een aparte plaats voor de religieuze orden: deze kloostergemeenschappen hebben elk een klein perceel, met voor elke orde een gelijkaardig stenen monument en verschillende soorten kruisen. Daarnaast werd een deel van de uitbreiding voorzien op niet-gewijde grond, voor het begraven van prostituees, zelfmoordenaars en niet-katholieken (vooral protestanten). In dezelfde periode werd in het zuiden van het oudste deel een plek vrijgemaakt voor de leden van de 'Engelse kolonie'. Het ging vooral om gepensioneerde officieren of renteniers die om economische redenen in Brugge waren komen wonen. Vandaar het ontstaan van het 'Engels kerkhof', dat nu nog gedeeltelijk bewaard is gebleven. De volksmond noemde dit door stenen paaltjes en kettingen afgebakende terrein weinig eerbiedig het 'geuzenkerkhof' omdat de mensen die hier begraven werden anglicanen waren.

Tweede uitbreiding (1864)

Expansie in zuidelijke richting. Het opmerkelijkst is de grafkapel voor de kanunniken van Sint-Salvators. Deze kapel met sacristie, ontworpen door Jean-Baptiste Bethune (1821-1894) en tussen 1909-1912 gerestaureerd door architect Huib Hoste (1881-1957), is de laatste rustplaats van de Brugse bisschoppen.

FLORALE SYMBOLEN

KLAPROOS Bloeit kortstondig en dient bij uitstek als symbool voor de kortstondigheid van het leven. De papaver is tevens slaapverwekkend en drukt de gedachte uit van rust, vrede en dood. De papaverbol is het attribuut van Hypnos de god van de slaap, en werd later het christelijk symbool van de gelukzalige slaap. Wie dood was, sloep immers tijdelijk in de gelukzalige wetenschap dat op de dag van de wederopstanding alle doden gewekt zullen worden.

LAURIER Staat voor vrede en overwinning. De eerste christenen gebruikten de laurier vanwege de eeuwig groene aanblik als symbool van het eeuwige leven door het verlossingswerk van Christus.

LAUWERKRANS De groenblijvende bladeren symboliseren onvergankelijkheid, eeuwig leven, roem en eerbetoen.

FLORALE SYMBOLEN

KLAPROOS Bloeit kortstondig en dient bij uitstek als symbool voor de kortstondigheid van het leven. De papaver is tevens slaapverwekkend en drukt de gedachte uit van rust, vrede en dood. De papaverbol was het attribuut van Hypnos de god van de slaap, en werd later het christelijk symbool van de gelukzalige slaap. Wie dood was, sloep immers tijdelijk in de gelukzalige wetenschap dat op de dag van de wederopstanding alle doden gewekt zullen worden.

LAURIER Staat voor vrede en overwinning. De eerste christenen gebruikten de laurier vanwege de eeuwig groene aanblik als symbool van het eeuwige leven door het verlossingswerk van Christus.

LAUWERKRANS De groenblijvende bladeren symboliseren onvergankelijkheid, eeuwig leven, roem en eerbetoen.

Derde uitbreiding (1919)

In oostelijke richting, achter de uitbreiding van 1864. Hier werd een begraafplaats aangelegd voor oorlogsslachtoffers en oud-strijders. Tijdens de Eerste Wereldoorlog hadden Duitse soldaten al een aparte zone toegewezen gekregen. De merkwaardige gedenksteen (een vormeloze steen van om en bij de acht ton) staat nu wat verdwaald op het 'Engels kerkhof'. Op het ereperk voor de oorlogsslachtoffers ligt onder andere Jan Guilini begraven, een Brugs verzetsstrijder naar wie het eerste zwembad in Brugge (op Christus-Koning) werd genoemd.

Columbarium en lapidarium

In 1979 werd een columbarium (een constructie om urnen bij te zetten) gebouwd en een strooiweide aangelegd. De eerste bijzetting vond plaats in 1980. Tegenover deze strooiweide ligt een perk dat aangelegd werd en onderhouden wordt door de Commonwealth War Graves Commission. Hier liggen acht matrozen begraven, 59 infanteristen en 15 vliegeniers (81 personen uit het Verenigd Koninkrijk en één Nederlander). Allen sneuvelden ze tijdens de bevrijding van ons land in de

FLORALE SYMBOLEN

LELIE Symbool van zuiverheid en eenvoud.

LELIETJE DER DALEN of MEIKLOKJES

Symbool van eenzaamheid, liefde en hoop op (de terugkeer van) het geluk.

PALM Als attribuut van de godin Victoria symboliseert de palmtak de overwinning op de dood. In de Oudheid werd de palmtak aan atleten geschonken als teken van overwinning. De christenen namen het symbool over als teken voor hen die gestorven waren, in het bijzonder martelaren. In de christelijke kerk was de palmtak het symbool van de overwinning op de dood.

periode september 1944-mei 1945. Op het ereperkje prijkt - net als op de vele velden van eer in de Westhoek - een merkwaardig kruis met een symbolisch bronzen zwaard erin verwerkt. Dit 'Cross of Sacrifice' verzoent het militaire met het religieuze. In 1993 werd een lapidarium of steenmuseum gebouwd. In dit gebouw worden losse grafelementen van verdwenen monumenten bewaard. Het is opgevat als een labyrint met open gaanderijen rond binnenpatio's. Tevens doet het dienst als klein museum. Teksten en fotopanelen geven didactische toelichtingen. De bezoeker verneemt er veel over het funerair erfgoed in Brugge.

Tweede columbarium en strooiweide

Eind 1995 noodzaakte het stijgend aantal crematies een tweede columbarium en strooiweide. Het ontwerp is van Marc Meulemeester (Ontwerpbureel Gebouwen Stad Brugge). De verschillende delen zijn opgevat als schakelelementen rond een wandelgang die de site afbakent. De nissen zijn trapsgewijs boven elkaar opgesteld. Zo kunnen voor elke nis kleine funeraire attributen of bloemetjes worden geplaatst. In 1998 werd hier een monumentaal beeldhouwwerk geplaatst, 'Pleroma' van Paul Perneel. Het verwijst naar het mysterie van leven en dood. In het afscheidsgebouw kapte Pieter Boudens een tekst van Peter Verhelst in steen: 'Blaas voorzichtig blaas niet weg de broze letters van mijn naam'. Deze tuin binnen de tuin is een kunstige hedendaagse creatie, met een knipoog naar een Japanse tuin. De brug over het water symboliseert als het ware de levensbrug.

Een waterfontein zorgt bij het laatste afscheid voor een aparte sfeer.

FLORALE SYMBOLEN

ROOS In de christelijke symboliek verwijst de roos naar Maria en naar het lijden van Christus. Maria wordt ook wel de roos zonder doornen genoemd. Deze koningin onder de bloemen is als snijbloem het symbool van schoonheid en vergankelijkheid. De symbolische kracht van de roos ligt in het feit dat zij haar bloeiende blaadjes opent en zich naar de zon draait en daardoor een zinnebeeld is van de bevrijding van de ziel na de dood. Een geknakte roos verwijst naar het door de dood afgebroken leven.

TAXUS De altijd groene taxus is het symbool van onvergankelijkheid.

TREURWILG Symbool van rouw en verdriet.

KLIMOP Wellicht de bekendste groenblijvende plant. Staat symbool voor eeuwig leven en verbondenheid tot in de dood. Klimop herdenkt eeuwige vriendschap. Door zich vast te hechten aan haar drager, houdt de klimop de herinnering symbolisch vast.

RECYCLAGE

Brugge zorgt voorbeeldig voor het funerair erfgoed. De wet van 20 juli 1971 op de begraafplaatsen schafte de 'altijddurende grafconcessies' af. Er werd bepaald dat, indien geen hernieuwing van de aanvraag werd ingediend, de grondconcessies die al meer dan 50 jaar geleden waren verleend, vervielen. De niet-verwijderde graftekens en eventuele grafkelders werden eigendom van de gemeente. In 1978 werd de Brugse 'Stedelijke Commissie voor Graftekens' opgericht. Deze commissie liet al heel wat waardevolle grafmonumenten restaureren.

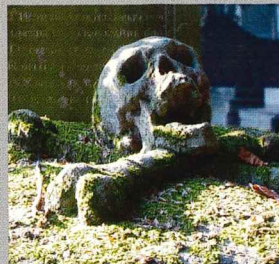
Brugge past al meer dan tien jaar het principe van 'wedergebruik' toe. Oude grafmonumenten kunnen aangekocht worden (voor maximum 50 jaar). De nieuwe eigenaar dient in te staan voor eventuele herstellingswerken en het onderhoud van het monument. De Stad Brugge komt financieel tussen bij de restauratie van een waardevol grafmonument. Meer informatie over dit hergebruik is verkrijgbaar bij de Dienst Bevolking van de Stad Brugge.

André Goetinck

16 ♦ 5 ♦ 1919
26 ♦ 5 ♦ 1998

DOODSSYMBOLEN

ALFA EN OMEGA De eerste en laatste letter van het Griekse alfabet duiden begin en einde van alle dingen aan. In een christelijke context wijzen ze op de alomvattendheid van God, die leven en dood beheerst.

DOODSKOP Symbool van de kortstondigheid van het aardse leven.

EEUWIGDURENDE VERGUNNING ('Concession à perpétuité') Symboliseert de wens om blijvend herdacht te worden.

FAKKEL Dikwijls wordt de fakkel omgekeerd afgebeeld, als symbool van het gedoofde leven. Een vlammende fakkel brengt weer leven.

DODENTUIN, GEEN DODE TUIN

Begraafplaatsen hebben een eigen specifiek uitzicht en verschillen daarin heel sterk van elkaar. In sommige steden zijn het kale, monotone velden van koud grijs, met talloze zerken zij aan zij. De 19de-eeuwse dodentuin van Brugge is een oase van groen, met bomen en struiken, planten en bloemen.

Vroeger merkte een eenvoudig houten kruis de plaats waar een overledene was begraven. De gewoonte om bloemen op een graf te planten ontstond pas in de 19de eeuw. Men streefde naar een afspiegeling van Gods akker: de doden kregen een plaats te midden van de schoonheid van de natuur.

Bij het binnentreden van de Brugse Begraafplaats vallen onmiddellijk de majestueuze eeuwenoude beuken op. De rode en groene beuken die de bezoeker van het poortgebouw naar de calvarie leiden zijn tweehonderd jaar oud. Achter de calvarie bevindt zich een opener gedeelte met hier en daar een solitaire conifeer.

DOODSSYMBOLEN

GEBROKEN ZUIL Komt veelvuldig voor op 19de-eeuwse graven. Symboliseert het jeugdige (of plotse) afbreken van het leven.

GESLUIERDE ASURN Symboliseert de vergankelijkheid. Een sluijer gedrapeerd om een asurn symboliseert het afdekken van het leven.

KRUIS Dit symbool werd door de verrijzenis van Christus het symbool van eeuwig leven. Het kruis is symbolisch en heraldisch (wapenkundig) het meest voorkomende teken. Kruisen zijn – in verschillende vormen – embleem van riddertelijke orden, maar ook veel kloosterorden gebruikten in hun wapen dit symbool.

De taxus komt hier vaak voor. Deze altijdgroene boom (ook venijnboom of Boom des Doods genoemd) staat bekend als symbool van onvergankelijkheid, rouw en dood. Ook hulst en de alom aanwezige klimop blijven altijd groen en zijn daarom geliefd op begraafplaatsen.

Op de vele grafzerken van het oudste deel van de begraafplaats komen tientallen soorten korstmossen voor. Dit hoge aantal is een unicum in Vlaanderen. De korstmossen komen vooral voor op zonnige plaatsen. Mossen komen dan weer in vele variëteiten voor op permanent beschaduwde graven. Beschadigen deze mossen en korstmossen de grafmonumenten dan niet? Sommige tieren welig in de groeven van inscripties en verhullen de namen als het ware met een sluier des doods. Andere korstmossen bieden bescherming tegen zure regen of vorstschade. Overigens, vele romantici zullen beamen dat een kerkhof er niet echt 'clean' hoeft bij te liggen.

Door de aanwezigheid van deze groenblijvende planten en een ruim assortiment bomen - beuk, es, linde, esdoorn, berk en lijsterbes - mag de begraafplaats terecht gezien worden als een tuin of park waar het in eender welk seizoen aangenaam toeven is. De begraafplaats is een oase van stilte en rust, een plaats voor meditatie. Ook het licht speelt een belangrijke rol. Het door takken en gebladerte gefilterde zonlicht roept een specifieke sfeer op; het deint mee met het verloop van de seizoenen. Licht en leven, dood en duisternis gaan hier hand in hand.

Kerkhofblommen

Deze graventuin wordt elk jaar, bij de traditionele dodenherdenking begin november, omgetoverd tot een tuin met 'kerkhofblommen' (de titel van een dichtbundel van de Brugse dichter Guido Gezelle (1830-1899)). Vroeger waren er bijna uitsluitend bolronde, grootbloemige chrysanten. Door de grote arbeidsintensiteit die voor het kweken vereist is, zijn deze volledig uit de mode geraakt. De kleine troschrysanten en de nieuwere astervariëteit zijn nu heel populair. Het succes van de chrysant vroeger hield in grote mate verband met het feit dat deze bloem in de periode van 1 november bloeide, terwijl andere bloemen op dat moment heel schaars waren. Tegenwoordig worden vaker kleine winterharde planten en bloemen aangeplant zoals buxus, lavendel, laag geknipte liguster en laurierkers.

DOODSSYMBOLEN

KRUISBEELD MET LAUWERKRANS Symboliseert de overblijving en het gelden in de eeuwigheid.

KRUISBEELD MET ROZENKRANS Verwijst naar de liefde, de schoonheid en het lijden van Christus.

KRUIS IN STRALENKRANS Symbool van de dag der opstanding.

KUSSEN Verwijst naar het knielukken om te bidden en symboliseert de eeuwige slaap.

ZEIS Symbool van Chronos (de tijd) en de dood. Met de zeis wordt de levensdraad afgesneden. In de vroege Middeleeuwen werd de dood afgebeeld als een skelet met een zeis in de rechterhand ('Piege de Dood'). De zeis symboliseert ook de onvermijdelijkheid van de dood.

SYMBOLEN

Het oudste deel van de begraafplaats heeft een typische 19de-eeuwse aanleg. In die tijd was de dood alom aanwezig. Het rouwen en het herdenken van de doden met monumenten waren sterk ontwikkeld. Zij die het zich konden veroorloven schaften zich een graf met eeuwigdurende grafrechten aan en plaatsten daarop een monument dat altijd zou blijven bestaan. Anno 2002 staan wij soms perplex bij zoveel quasi onbetaalbaar geworden vakmanschap en luxe.

Op deze 19de-eeuwse graven komen veel symbolen voor. Een symbool is een zinnebeeld, een teken met een hogere en/of geestelijke betekenis, die door een stoffelijke inhoud wordt voorgesteld of gesuggereerd. In het beeld zelf is de betekenis aanwezig. De uitleg van een symbool kan per cultuur verschillen en binnen een cultuur verandert de betekenis soms met de tijd. In de tweede helft van de 20ste eeuw is er een opbloei vast te stellen van een al eerder verloren gewaande, oude symboliek. Vergeten we niet dat een groot deel van de 20ste eeuw wordt gekenmerkt door een taboe op de dood.

Ter illustratie: een doodskaart uit de 19de eeuw verschilt sterk van het bijna blanco doodsbriefje van de laatste decennia.

Monsieur Le Chevalier Paul Busch
et Monsieur Emile Buschop, ont la douleur
de faire part de la mort de leur Fille sœur

Demoiselle
ELODIE-PAULINE-ISABELLE - MARIE
Busschop,

Decédée à Bruges, le 11 Janvier 1857, à
heures de relève, âgée de 24 ans et 6 mo
munie des secours de notre Ste Religion.

Le service funèbre, suivi de l'enterrement, au
lieu Mercredi 14 Janvier 1857, à 11 heures
matin, en l'Eglise paroissiale de Ste Elm

Il y aura une Messe pour les Dames

R . I . P .

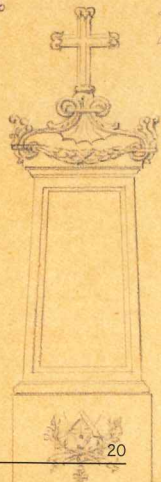
DOODSSYMBOLEN

ZANDLOPER Een beter beeld van de
verglijdende tijd bestaat niet. De
omkeerbaarheid van de zandloper maakt ons
duidelijk dat dood en leven elkaar steeds weer
opvolgen. In de christelijke traditie wordt dit
gezien als het nieuwe leven na de
wederopstanding. Op grafmonumenten komen
dikwijls gevleugelde zandlopers voor, met aan
de ene kant bijvoorbeeld een duivenvleugel en
aan de andere kant een vleermuisvleugel. Dat
wijst op het vlieden van de tijd, zowel overdag
(de duif is een dagvogel) als 's nachts (de
vleermuis als nachtdier).

66

*La Toussaint
reconvert à la*

*A la mémoire
De Monsieur
Jean - Baptiste
Roussin,
Architecte et Peintre
Né le 18. 10. 1710
Professeur à l'Académie
de Peinture de
Nantes le 10. 10. 1740
Né à Bruges, y décédé
le 10. 10. 1777
A son frère
M. Joseph - Baptiste
Roussin
Né le 10. 10. 1710*

GRAVEN VOL SYMBOLIEK

1. RUDD, Jean-Brunon (1792-1870)

Stadsarchitect

Zoon van een Engelse schrijnwerker, stadsarchitect van 1830-1870, directeur van de Brugse Academie. Bouwde in neoclassicistische stijl, onder meer een ensemble van huizen in de Geldmuntstraat, en de St.-Amandsstraat 46. Was lid van de vrijmetselaarsloge 'La Réunion des Amis du Nord' te Brugge. De neoclassicistische staande platte grafsteen (stèle) is versierd met passer, winkelhaak en schietlood. Deze symbolen zijn attributen van Rudds beroep maar verwijzen ook naar de vrijmetselarij. Ze zijn gevat in een lauwerkrans met het embleem van ridder in de Leopoldsorde. De stèle is bovenop versierd met een groot kruis.

SYMBOLEN VAN HOOP, LIEFDE EN VERDRIET

ANKER Symbool van hoop, houvast, zekerheid en trouw. Ook het symbool voor zeelieden. Als vroegchristelijk symbool geeft het anker de band met Christus aan: zijn ziel ankeren in Christus is het enige middel om aan de spirituele schipbreuk te ontsnappen. De vorm verwijst tevens naar het kruis. In combinatie met een kruis en een hart vormt het anker de drie-eenheid van geloof (kruis), hoop (anker) en liefde (hart).

BOEK Verwijst naar het levensboek waarin alle daden opgetekend staan.

FAKKEL De rechtopstaande fakkel geldt als symbool van een vrijzinnige levensopvatting.

HART Teken van liefde.

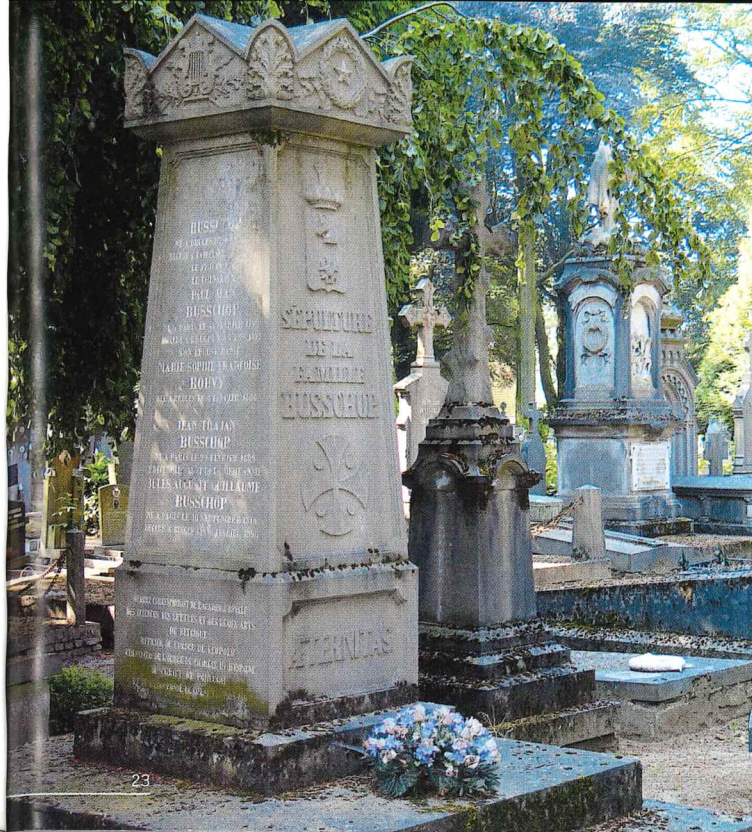
HERDER (MET SCHAAP) Verwijst naar de goede herder (vooral op graven van priesters).

(INEENGESLAGEN) HANDEN Symbool van liefde, eendracht, vriendschap en trouw. Twee handen met ertussen een gebroken ketting wijzen op een door de dood verbroken huwelijk. Mannen- en vrouwenhand zijn meestal goed te onderscheiden. Ze symboliseren het afscheid dat de dode neemt van zijn geliefde, of een hoop op een later weerzien.

2. Familie BUSSCHOP

Familie van magistraten

Dit statige grafmonument, bekroond met een fronton (driehoekig omsloten vlak) met hoekbekroningen in de vorm van een palmbiad, bevat aan de vier zijden bovenaan funeraire symbolen, die verwijzen naar de verschillende leden van deze aristocratische familie. Oudste telg van de familie was Chevalier François-Jacques Busschop (1763-1810). Naar hem verwijst de weegschaal bij een van de hoekversieringen. Hij was immers raadslid van het Franse Hof van Cassatie. Ook zijn echtgenote Isabelle-Cecile Breydel (1774-1851) ligt hier begraven. Onder een tweede cartouche, met lier, passer en pluim, vinden we volgende namen: Charles-François Busschop (1797-1819), gestorven in Tamatave (Madagaskar), Paul-Jean Busschop (1799-1877) en diens echtgenote Françoise Bouvy met Jean-Trajan Busschop (1809-1809) en Jules Auguste Guillaume Busschop (1810-1896), hun kinderen. Deze symbolen verwijzen naar de mededeling 'lid van de "Academie Royale des sciences, des lettres et des beaux arts de Belgique"'. Het embleem van ridder in de Leopoldsorde siert het grafmonument in frontaal zicht. Bovenaan rijst de vrijmetselaarsster. Aan de achterkant van het grafmonument bevindt zich bovenaan een zandloper met aan weerszijden vleermuisvleugels. Verder zien we nog de namen van volgende familieleden: Emile-François-Paul Busschop (*1827) en diens echtgenote Augustine-Céline Pruvot (*1823), Elodie-Pauline-Isabelle Busschop (1832-1857) en Eugene-Jules-Marie-Paul Busschop (1836-1846).

SYMBOLEN VAN HOOP, LIEFDE EN VERDIET

LIER Verwijzing naar het beroep van de overledene: dichter, componist, musicus.

MISKELK Komt vrijwel uitsluitend voor op priestergraven. Symboliseert de eucharistieviering.

OBELISK Symbool van standvastigheid. Komt vaak voor op 19de-eeuwse begraafplaatsen.

OLIELAMP Symbool van het eeuwige licht. kennis, verlichting en onsterfelijkheid. Voor christenen het symbool dat Christus het Licht der wereld is (Joh. 8:12).

[illegible]

Antoine Jean Philippe Wemmer,

[illegible]

Le service funèbre aura lieu l'enterrement au cimetière de l'église au
en l'église cathédrale de Paris, le 27 Décembre à 11 heures et demi de
Il y aura une Messe pour les Dames à 11 heures —

24

3. WEMAER, Antoine (1768-1837)

Handelaar

In een met kettingen omsloten perkje staat centraal een sokkel. Op de vier zijvlakken staan teksten in het Frans. Op een realistisch weergegeven kussen rust een doodshoofd met gekruiste dijbeenderen. Het doodshoofd geldt als hét funeraire symbool van de dood. Samen met de dijbeenderen is het doodshoofd het onderdeel van het menselijk lichaam dat het langst tegen de tijd bestand is.

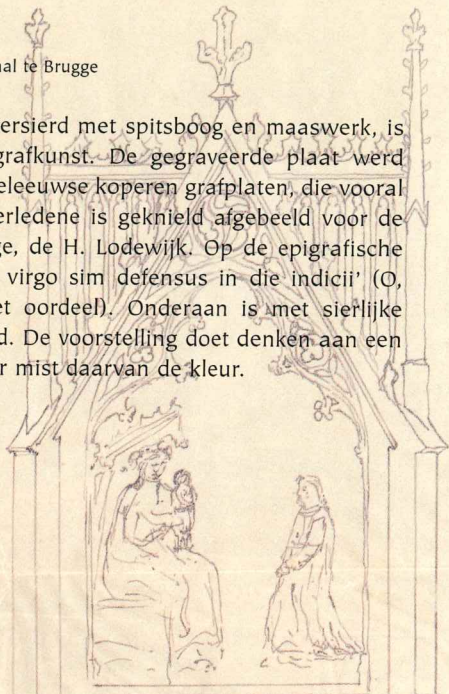
PASSER EN WINKELHAAK Vinden we terug op graven van architecten maar vooral van vrijmetselaars. Voor vrijmetselaars zijn passer en winkelhaak werktuigen met een symbolische betekenis. De passer verwijst naar het spirituele, het onuitsprekelijke dat hemelse sferen oproept. De winkelhaak verwijst naar het materiële, het bekende, de aardse werkelijkheid. De naar elkaar geopende passer en winkelhaak leggen een brug tussen het onuitsprekelijke en het bekende. Voor de vrijmetselaar is de mens een bouwsteen waaraan voortdurend gewerkt moet worden om tot volmaaktheid te komen. Andere werktuigen zijn: waterpas, schietlood en tinaal.

SCHIP Symbool op graven van zeelui. Het schip symboliseert de eeuwige reis, de hoop op een goede reis in het hiernamaals.

4. CAMPE, Eduard (1840-1875)

Priester, onderpastoor van de Sint-Salvatorskathedraal te Brugge

De witstenen staande platte grafsteen, versierd met spitsboog en maaswerk, is een mooi voorbeeld van neogotische grafkunst. De gegraveerde plaat werd gemaakt naar het voorbeeld van de middeleeuwse koperen grafplaten, die vooral in Brugge werden geproduceerd. De overledene is geknield afgebeeld voor de Madonna, samen met zijn patroonheilige, de H. Lodewijk. Op de epigrafische banderol lezen we de inscriptie 'Per te virgo sim defensus in die indicii' (O, maagd verdedig mij op de dag van het oordeel). Onderaan is met sierlijke gotische letters een gragschrift ingebeiteld. De voorstelling doet denken aan een tafereel van de Vlaamse Primitieven maar mist daarvan de kleur.

SLANG Een slang die zichzelf in de staart bijt is de Ouroboros, de uitbeelding van de eeuwige kringloop in de natuur. Zij is alfa en omega, oneindig, en wijst op de begrenzing, op het feit dat alles is besloten binnen de macht van God. De slang is tevens symbool van de eeuwige terugkeer.

STAF VAN AESCULAPIUS (Gr.: Asklepios) Een staf met een slang eromheen gekronkeld verwijst naar de god der geneeskunde. Komt voor op graven van artsen en apothekers.

5. GEZELLE, *Guido* (1830-1899)

Priester-dichter, leraar

Neogotisch schrijn met centraal bovenop een groot bronzen kruis dat uitloopt in zogenaamde fleur de lis. Deze Franse lelie is geen lelie maar een lisbloem. De lelie wordt in de christelijke symboliek in verband gebracht met Christus: 'Ego flos campi' (Ik ben de bloem van het veld). Uiteraard wordt hier ook verwezen naar Gezelles gedicht 'Ego flos'. In het kruis zijn medaillons verwerkt van Sint-Jacobus de Meerdere als pelgrim en Maria Magdalena met haar attribuut, de zalfbus. Twee grote engelen flankeren het kruis. Naast de grafplaat (met toepasselijke 19de-eeuwse beschrijvingen van de geboorte- en overlijdens-maand) prijken de wapens van West-Vlaanderen, Brugge, Kortrijk en Roeselare. Op de zijkanten staan enerzijds de titels van Gezelles dichtbundels en anderzijds de tijdschriften waaraan hij heeft meegewerkt of die hij gesticht heeft. Aan de achterkant van het grafmonument prijkt een tekst uit de liturgie, het 'De Profundis' (Uit de Diepten). Het praalgraf werd ontworpen door Baron Jean-Baptiste Bethune jr.

SYMBOLEN VAN HOOP,
LIEFDE EN VERDIET

TREURENDE KINDEREN OF 'PUTTI' Deze typische Renaissance-elementen komen voor op de graven van beeldende kunstenaars.

VAAS Een vaas gevuld met bloemen verwijst naar het leven; met verdorpe bloemen naar de dood. Een omgevallen vaas is symbolisch voor het levenswater dat wegvloeit.

VLINDER In de doodsymboliek was en is de vlinder een geliefd symbool. Hij symboliseert de kortstondigheid van het leven.

6. DE MEYER, Isaac-Joseph (1788-1861) DE MEYER, Désiré-Joseph (1833-1926)

Geneesheren

Monumentale grafversiering in de vorm van een hoge obelisk met wereldbol bovenop. De staf van Aesculapius en de napoleontische veldslagen verwijzen naar Isaac-Joseph. Hij behaalde in 1806 het brevet van chirurgijn te Brugge. Nadat hij in 1808 was 'uitgeloot' nam hij als chirurg en karabinier deel aan de veldslagen van Landshut, Eckmühl, Ratisbonne (Regensburg), Ebersberg, Essling, Wagram en Waterloo. In de Hollandse periode vestigde hij zich als arts in Brugge. Ook zijn zoon, Désiré-Joseph, ligt hier begraven. Désiré-Joseph was eveneens geneesheer en bezat een indrukwekkende kunstverzameling, die was opgesteld in zijn woning op de hoek van de Sint-Annarei en de Blekersstraat. Hij bezat onder meer werken die waren toegeschreven aan Van Eyck, Murillo, Pourbus, Van Orley, Van Dyck en Rembrandt. Désiré-Joseph De Meyer was ook voorzitter van de 'Société Archéologique de Bruges' en medestichter van het Gruuthusemuseum.

SYMBOLEN VAN HOOP,
LIEFDE EN VERDRIET

WETSTAFELS Verwijzen naar het beroep van advocaat.

BOEK MET ZEVEN ZEGELS EN LAM Het boek 'Apocalyps' van de evangelist Johannes. Het cijfer zeven verwijst naar de zeven dagen van het scheppingsverhaal. Zeven staat voor de voleindiging, het afgewerkte. Het lam staat symbool voor het Lam Gods dat de zonden van de wereld draagt, een symbool van gelovigen en martelaren. Bij kinderen gebruikt als symbool van reinheid en onschuld.

Open Monumenten Dagen 2002:

7/9, 11/9 en 14/9: 14u. tot 18u.

8/9 en 15/9: 10u. tot 18u.

Documentaire te zien in de grafkapel van
de kanunniken van Sint-Salvators op de
Begraafplaats Steenbrugge

Gidsbeurten: woensdag en zaterdag:

14u. en 16u. zondagen: 10u., 14u. en 16u.

BEGRAAFPLAATS STEENBRUGGE

Kerkhofblommenstraat / Kleine Kerkhofstraat.

8310 Assebroek.

ingang

begrenzing in 1837

eerste uitbreiding (1841)

tweede uitbreiding (1864)

derde uitbreiding (1919)

Kleine Kerkhofstraat

Kleine Kerkhofstraat

Kleine Kerkhofstraat

Kerkhofblommenstraat

Er bestaat een link tussen de vijf graven die werden opgenomen in dit boekje en vijf tuinen die tijdens de Open Monumenten Dagen van 2002 open staan.

1. Jean-Brunon RUDD

Open tuin OMD 2002 – Kasteeldomein Leyselebeke,
Heidelbergstraat 78, 8200 Sint-Michiels

2. Familie BUSSCHOP

Open tuin OMD 2002 – St.-Annarei 12, 8000 Brugge

3. Antoine WEMAER

Open tuin OMD 2002 – Witteleertouwersstraat 17,
8000 Brugge

4. Eduard CAMPE

Open tuin OMD 2002 – St.-Salvatorskathedraal,
Steenstraat, 8000 Brugge

5. Guido GEZELLE

Open tuin OMD 2002 – Rolweg 64, 8000 Brugge

6. Isaac-Joseph DE MEYER en Désiré-Joseph DE MEYER

Open tuin OMD 2002 – St.-Annarei 22, 8000 Brugge

COLOFON

'Hof & Tuin / het kerkhof en de godshuistuin' is een project van de Erfgoedcel Brugge, opgericht om het convenant cultureel erfgoed, afgesloten tussen de Stad Brugge en de Vlaamse Gemeenschap, uit te voeren. Deze dubbel-publicatie, samen met 2 korte documentaires over de godshuistuin en de Begraafplaats Steenbrugge, werden gerealiseerd door de Erfgoedcel Brugge in samenwerking met de Stad Brugge en het OCMW-Brugge.

Werken mee aan Hof & Tuin / het kerkhof

AUTEUR Kurt Götz

EINDREDACTIE Pascal Cornet

ADVIES Brigitte Beernaert – Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing / Patrick Cardinael en Heidi De Meyer – Groendienst / Fernand Deduytsche – Centrale Begraafplaats Steenbrugge / Jan D'hondt – Stadsarchief Brugge / Reginald Van Belleghem – Dienst Bevolking / Caroline Van Poucke – Erfgoedcel Brugge

STUURGROEP CONVENANT CULTUREEL ERFGOED

Brigitte Beernaert, wetenschappelijk medewerker Dienst Monumentenzorg en Stadsvernieuwing / Willy Le Loup, conservator Groeningemuseum / Leen Speecke, directeur-bibliothecaris Openbare Bibliotheek Brugge / Ludo Vandamme, wetenschappelijk medewerker Historisch Fonds, Openbare Bibliotheek Brugge /

dr. André Vandewalle, hoofdarchivaris Stadsarchief Brugge / Jan Vermassen, directeur programma Brugge 2002 vzw

ERFGOEDCEL BRUGGE Dries Van Den Broucke en Caroline Van Poucke, Huis ter Beurse, Vlamingstraat 35, 8000 Brugge

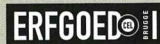
AFBEELDINGEN

– p.2: Stadsarchief Brugge – www.beeldbankbrugge.be
– p.19, p.20 links onder, p.24 links onder, p.26: Stadsarchief Brugge
– Alle overige foto's: PK projects

VORMGEVING

PK projects

V.U. Hugo De Greef, Brugge 2002 vzw,
KBC Huis ter Beurse, Vlamingstraat 35, 8000 Brugge

Met steun van de
Vlaamse overheid

